

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ

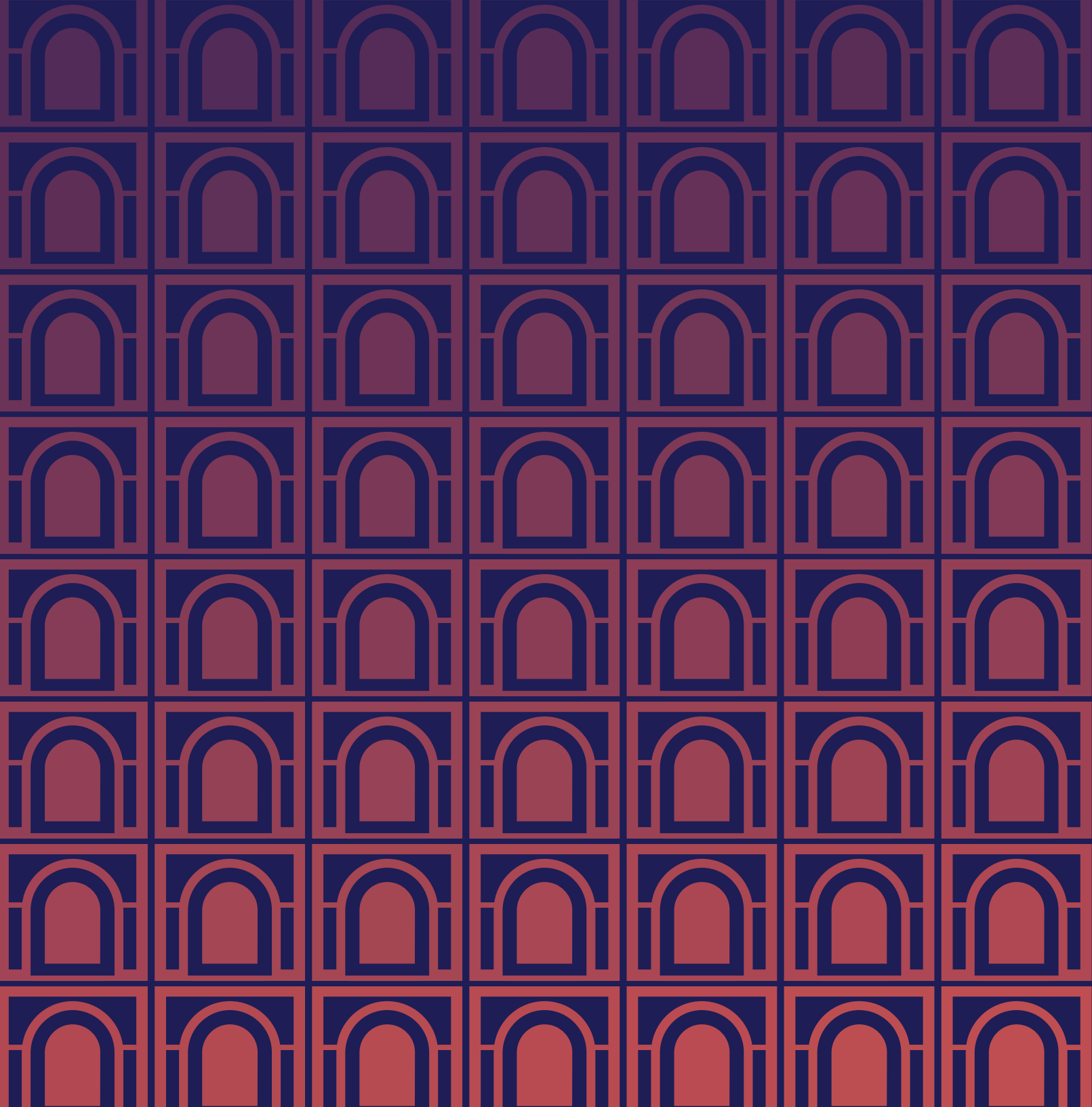

Културно
наслеђе
Србије

75 ГОДИНА

УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ 75 ГОДИНА

АУТОРИ ИЗЛОЖБЕ И КАТАЛОГА
МИРЈАНА ОДАВИЋ И ЈЕЛИЦА СТЕВАНОВИЋ

дизајн
Јован Тарбук

THE MUSEUM OF THEATRICAL ARTS OF SERBIA – 75 YEARS
Authors – Museum Advisors Mirjana Odavić and Jelica Stevanović | Design Jovan Tarbuk

Београд, 2025.

Прву идеју о оснивању позоришног музеја дао је један од најзначајнијих српских драмских писаца Бранислав Нушић још 1901, током свог краткотрајног управљања Народним позориштем у Београду, и у ту сврху чак наручио неколико портрета значајних уметника, од којих су неки и реализовани. Нажалост, ова идеја није остварена ни тад, а ни у неколико потоњих покушаја.

До коначног оснивања Музеја позоришне уметности Србије долази у новембру 1950, али нова институција тек следеће године добија привремене просторије на мансарди зграде Музеја примењене уметности у Улици Вука Караџића број 18, да би се у септембру 1952. уселила у реконструисану Божићеву кућу у којој се и данас налази.

Укупна површина од свега 210 м² првих година је омогућавала да се у пет од укупно осам просторија приреди стална поставка о историји српског театра. Музеј је свечано отворио велики глумац Добривоје Добрица Милутиновић 19. септембра 1953. Временом је грађа нарастала, па сходно томе и потреба за стручним особљем, услед чега Музеј почиње своју дуготрајну и још увек неуспешну борбу за добијањем веће или бар адекватне додатне зграде, а изложбени простор у постојећој се постепено смањује како би омогућио смештај збиркама.

Последњих деценија Музеј уместо сталне поставке годишње смењује по две тематске изложбе или више њих из безмало два века дуге историје нашег театра, трудећи се да у што већој мери обухвати бар најзначајније теме из несагледиво сложене и разноврсне позоришне уметности. У истим двама централним просторијама одржавају се и пратеће активности: отварања изложби, промоције музејских издања (али и позоришних публикација других издавача), сусрети са уметницима, сећања, предавања, округли столови, пројекције снимака позоришних представа, концерти класичне музике, радионице...

Основна делатност музеја је прикупљање, чување, заштита, проучавање и презентовање грађе из области коју институција покрива. Али Музеј позоришне уметности Србије се разликује од свих осталих уметничких музеја исто као што се театарска уметност разликује од свих осталих: само уметничко дело, позоришна представа, ефемерна је у пуном значењу те речи и немогуће ју је сачувати! У новије време технолошки изуми који бележе аудио-видео записе, омогућили су нам да се овом циљу приближимо, али никако и да га досегнемо јер: позоришни чин постоји само у директном контакту извођача (глумца, певача, играча) и публике, у истом временском тренутку и у истом простору. Стога је

Зграда Музеја позоришне уметности Србије, рад Лукијана Бибића, уље на платну
The building of the Museum of Theatrical Arts of Serbia by Lukijan Bibić, oil on canvas

задатак Музеја позоришне уметности Србије специфичан: уместо сакупљања, чувања, проучавања и презентовања самог уметничког дела, ова установа баштини драгоцену грађу која се о тим делима и о свим њиховим ствараоцима може прикупити и сачувати, а која представља непресушни извор за проучавање и реконструисање свих аспеката најсложеније од свих уметности. Реч је о драмским делима (рукописи и штампани текстови, „изворни“ и „редитељске књиге“), нотним материјалима, сценографским и костимографским скицама, плакатима и програмима представа, фотографијама позоришних здања, представа и уметника, аудио и видео записима представа и појединих уметника (снимци говора или певања, појединачни наступи, интервјуи...), архивским документима (из рада појединих позоришта, из живота и рада уметника и других позоришних делатника). Музеј чува и ликовна дела (слике и бисте позоришних уметника, макете, плакете и слично), разноврсне меморијалне предмете, мањи број комплетних костима те костимске и друге реквизите, личних предмета уметника... Међу секундарним изворима за проучавање нашег позоришта изузетно значајни су хемеротека новинских исечака и богата стручна библиотека. У складу са врстом грађе коју Музеј баштини, акценат у раду са јавношћу је окренут превасходно ка научноистраживачкој делатности, којом се интензивно баве и стручњаци наше куће.

Музеј има веома развијену издавачку делатност, као и изузетно богату електронску базу података доступну на сајту под називом Театрослов.

Велику пажњу Музеј посвећује и сарадњи са сродним институцијама из земље, али и иностранства: позориштима, фестивалима, музејима, универзитетима и другим образовним институцијама, центрима за културу... кроз гостовања изложби, коиздавачке подухвате, промоције издања, размену грађе, организацију округлих столова и симпозијума, те бројне друге активности.

Изложба посвећена јубилеју – *75 година Музеја позоришне уметности Србије* – представља збирке и остале значајне делатности наше куће.

ЗГРАДА МПУС

Зграда у Господар Јевремовој 19, коју од септембра 1952. користи Музеј позоришне уметности Србије, и сама је споменик културе, под примарном заштитом Завода за заштиту споменика културе града Београда, позната као Божићева кућа. Једна је од најстаријих сачуваних приватних кућа у Београду. Саградио ју је над подрумом срушене турске грађевине 1836. године богати трговац Милоје Божић, пословни ортак кнеза Милоша, у непосредној близини потоње Доситејеве Велике школе (данас Музеј Вука и Доситеја). Божић је био родом из села Чумић код Крагујевца, учио је Велику школу и умро у Београду као члан апелационог суда за време Кнеза Александра Карађорђевића.

Породица Божић продала је кућу трговцу извознику Ристи Хаџи-Поповићу, који ју је користио до Првог светског рата, да би је 1920. београдска општина уступила за стан и атеље вајару Томи Росандићу и његовој жени Мари, уметничком фотографу. По њиховом одласку, 1924, ту су живели и радили познати сликари и вајари: Ђорђе Јовановић, Стеван Боднар, Никола Бешевић, Јефто Перић, Пјер Крижановић, Даница Антић, па објекат постаје познат као *Кућа уметника* или *Сликарска кућа*.

По оснивању 1950, Музеј позоришне уметности Србије је на уселење морао да чека скоро две године, како би се обавили обимни конзерваторско-рестаураторски радови (по нацртима арх. Драгослава Ст. Павловића), којима је кући враћан првобитни изглед.

БЪОГРАДЪ

СЪ ВЫСОКИМЪ ДОПУШТЕНІЕМЪ

представи ће се данасъ у Четвртакъ 4. Декемвриа у овде подигнутомъ

ТЕАТРУ НА ЂУМРУКУ

ПРВЫЙ ПУТЬ

СМРТЬ СТЕФАНА ДЕЧАНСКОГЪ

жалостна игра у петъ дѣйстви одъ І. С. Поповића.

Л И Ц А :

Стефанъ Дечанскій, Краљ Сербіа.

Марія, њгова супруга.

Душанъ, њговъ сынъ.

Синиша, Дечанковъ сынъ одъ Маріа.

Теодилетесъ, Краљвъ представникъ.

Момчило, Совѣтникъ.

Светковићъ,

Равко,

Милорадъ Виловићъ.

Зорка, Светковићева љуби.

Више Војвода, војници, гласовоша.

} Војводе одъ Зенте.

Любители народногъ Просвѣщенія имаю доброту горе назначени Лица сповольно безъ сваке награде представити, и зато одређена за улазакъ њица (после нужни трошкова) опредѣлюе се на заведеніе народногъ Театра.

За висока Лица справљено е шесть ложа.

За одну ложу плаћа се 1. дукатъ цесарскій.

За прво мѣсто 2 паванцига, за друго 1 паванцига.

(Почетакъ е у 5 сатиа на вече)

1841.

ЗБИРКА ПЛАКАТА И ПРОГРАМА

Позоришни плакат, тј. дневна листа, подразумева објаву која садржи све податке о извођењу одређене представе: име позоришта/труппе, простор у којем се одиграва, датум и време почетка, име аутора и наслов дела, имена ауторског тима са функцијама, имена извођача са ликовима које тумаче, као и остале релевантне податке (време трајања, цене улазница и сл.), што га чини једним од најзначајнијих примарних извора за изучавање историје театра. Збирка је хронолошки подељена на два периода – од најстаријег сачуваног, руком писаног плаката из 1861. за представу *Инкогнито* на корист Српског народног позоришта у Новом Саду до 1944. године, и од 1945. до данас. Унутар ове две целине разликујемо различите теме: дилетанти, путујућа позоришта, разне школске и аматерске сцене, Народно позориште у Београду (драма, опера, балет), друга београдска позоришта, позоришта у унутрашњости, концерти, фестивали, јубилеји... Збирка броји преко 50.000 позоришних плаката.

Од плаката/листе разликује се уметнички, дизајнирани плакат који се у нашем позоришту јавља тек последњих деценија и због своје ликовности се сматра посебном граном ликовне уметности. Ови плакати су у збирци мање заступљени.

Програми представа су се постепено развијали од умноженог плаката (дневне листе) који је дељен публици, до савремених богато илустрованих публикација које садрже фотографије и текстове аутора, редитеља, драматурга... а понекад и читав драмски текст, и драгоцене су грађа за изучавање појединих сценских остварења, али и историјског тренутка, поетика појединих стваралаца итд. Поред програма представа наших позоришта, у збирци се чувају и програми фестивала, представа иностраних позоришта која су гостовала на нашим сценама, изложби посвећених српском театру итд.

10

Милорад Петровић (Милош Обилић) и Тоша Анастасијевић (Мурат)
у „трагедији с певањем“ *Бој на Косову*, Народно позориште у Београду, око 1896–1898.
Milorad Petrović (Miloš Obilić) and Toša Anastasijević (Murad) in the “tragedy with song,”
The Battle of Kosovo, National Theatre in Belgrade, circa 1896–1898.

ЗБИРКА ПОЗОРИШНЕ ФОТОГРАФИЈЕ

Збирка позоришне фотографије располаже бројним историјским и савременим фотографијама српског и југословенског глумишта. Више од 100.000 фотографија је, на основу критеријума периодизације подељено у две целине:

- фото документација о нашем театру до краја Другог светског рата и
- фотографије од 1944. године до данас.

Од почетка миленијума у Музеј пристижу дигиталне фотографије.

Даљом класификацијом материјал је подељен по темама (позоришта, представе, личности).

Све до појаве аудио-видео снимака позоришних представа, фотографија је била најмеродавнији извор који је донекле успевао да забележи и за будућност сачува делиће визуелне компоненте позоришног чина, а њена улога је и даље веома значајна.

Збирка фотографија је изузетно важна за истраживања историје нашег театра из свих аспеката – од проучавања архитектонског изгледа позоришних здања, преко реконструкције појединих представа у целини, као и њихових визуелних компоненти (сценографије, костима, режије, актера и њихових односа на сцени...), до самих позоришних стваралаца.

Сходно томе, артефакти из ове збирке су окосница свих изложби и неизоставни део свих публикација Музеја које изискују пратеће илустрације.

Овом збирком често се користе индивидуални истраживачи наше позоришне историје (од студената, нарочито ФПУ и ФДУ, до театролога, драматурга, музиколога, историчара уметности...) али и бројне сродне и друге институције – и у процесу изучавања, и у презентовању крајњег резултата: у виду илустрација приликом објављивања у разноврсним стручним, научним и популистичким издањима, приликом припрема изложби, ТВ емисија, објава у дневној и периодичној штампи и сл.

Милка Гргурова као Дебора у истоименој драми,
Народно позориште у Београду, 1886.
Milka Grgurova as Debora in the eponymous drama,
National Theatre in Belgrade, 1886.

Ансамбл Народног позоришта у Београду, 1899.
Ensemble of the National Theatre in Belgrade, 1899.

Првобитни изглед зграде Народног позоришта у Београду,
подигнуте 1868–69. по пројекту Александра Бугарског
Original appearance of the National Theatre building in Belgrade,
constructed 1868–69, designed by Aleksandar Bugarski.

Ансамбл СНП-а на гостовању у Славонској Пожеги, 1864.
SNT ensemble on tour in Slavonska Požega, 1864.

Зграда Српског народног позоришта у Новом Саду, позната као Позориште Дунђерског; сазидана 1895, изгорела 1928.
Building of the Serbian National Theatre in Novi Sad, known as the Dunđerski Theatre; built in 1895, burned down in 1928.

Пера Добриновић као Панта у комаду
Саћурица и шубара, СНП, 1880.
Pera Dobrinović as Panta in the play *Saćurica i Šubara*, SNT, 1880.

ЗБИРКА ЛИКОВНИХ И МЕМОРИЈАЛНИХ ПРЕДМЕТА

Ову збирку чине:

- уметнички и меморијални предмети – уметничка дела везана за позоришну уметност: 120 уметничких слика (углавном портрети уметника), око 60 биста, девет макета, као и плакете и други меморијални предмети везани за позоришне личности (лични предмети као што су наочаре, лепезе, муштикле, накит, музички инструменти, ордење и друго);
- сценографске и костимографске скице најзначајнијих домаћих, али и гостујућих страних стваралаца чија дела чине историју српског театра; збирка броји преко 4000 скица;
- 28 реализованих позоришних костима са пратећим елементима (капе, рукавице, ташне, сунцобрани...).

16

Портрет Аните Мезетове у улози Ћо-Ћо Сан, рад Милице Бешевић, 1941.
Portrait of Anita Mezetova as Ō Ō San, by Milica Bešević, 1941.

Душан Ристић, скица декора за балет *Чудесни мандарин*, НП у Београду, 1957.
Dušan Ristić, set design sketch for the ballet *The Miraculous Mandarin*, NT in Belgrade, 1957.

Исцело Величаштво
Петар I.

По милости Својој и воли Народној
Крал Србије

Указано је поштомаша сегодња Указа
На изјави Наше министра просвете
и црквених послова,

изјавио је
Глумцу Илију Станојевићу,
редитеља р. сталног тана Народних Театара

Кралевски одлучио:

Свешта Саве _____ центарни _____ редни.

Наше Министар просвете и црквених послова

нека дај Указ испуни

Министар Ауг. Вајсбахт и.р.

Петар С.р.

8. марта 1906
у Београду

Кандидат краљевског одлучио даје дај Столегу

Глумцу Илију Станојевићу
како дајтег несеће одлучено.

14. марта 1906
у Београду

Испунио је
Кандидат Краљевског одлучио
И. Ауг. Вајсбахт

Министар Просвете и Црквених Послова
Аугуст Вајсбахт
И. Ауг. Вајсбахт

Повеља уз Орден Св. Саве IV реда глумцу и редитељу Илији Станојевићу Чичи, 1906. године
Charter accompanying the Medal of St. Sava, 4th Class, presented to actor and director Ilija Stanojević Čiča in 1906.

ЗБИРКА АРХИВСКИХ ДОКУМЕНАТА

Збирку архивских докумената чине административна акта која се односе углавном на Народно позориште у Београду, документа везана за историју српског позоришта, лична документа глумца, редитеља, оперских певача, диригената, композитора, балетских играча и осталих уметника. Грађу чине оригинали, уз минимални проценат копија/фотокопија. Највише докумената датира из друге половине XIX века (најстарији значајни документ је из 1851 – Акт Народног позоришта Попечитељству Просвештенија у којем се тражи одобрење за подизање позоришне зграде), остала грађа је из периода до почетка Другог светског рата, док је веома мало докумената из каснијег периода.

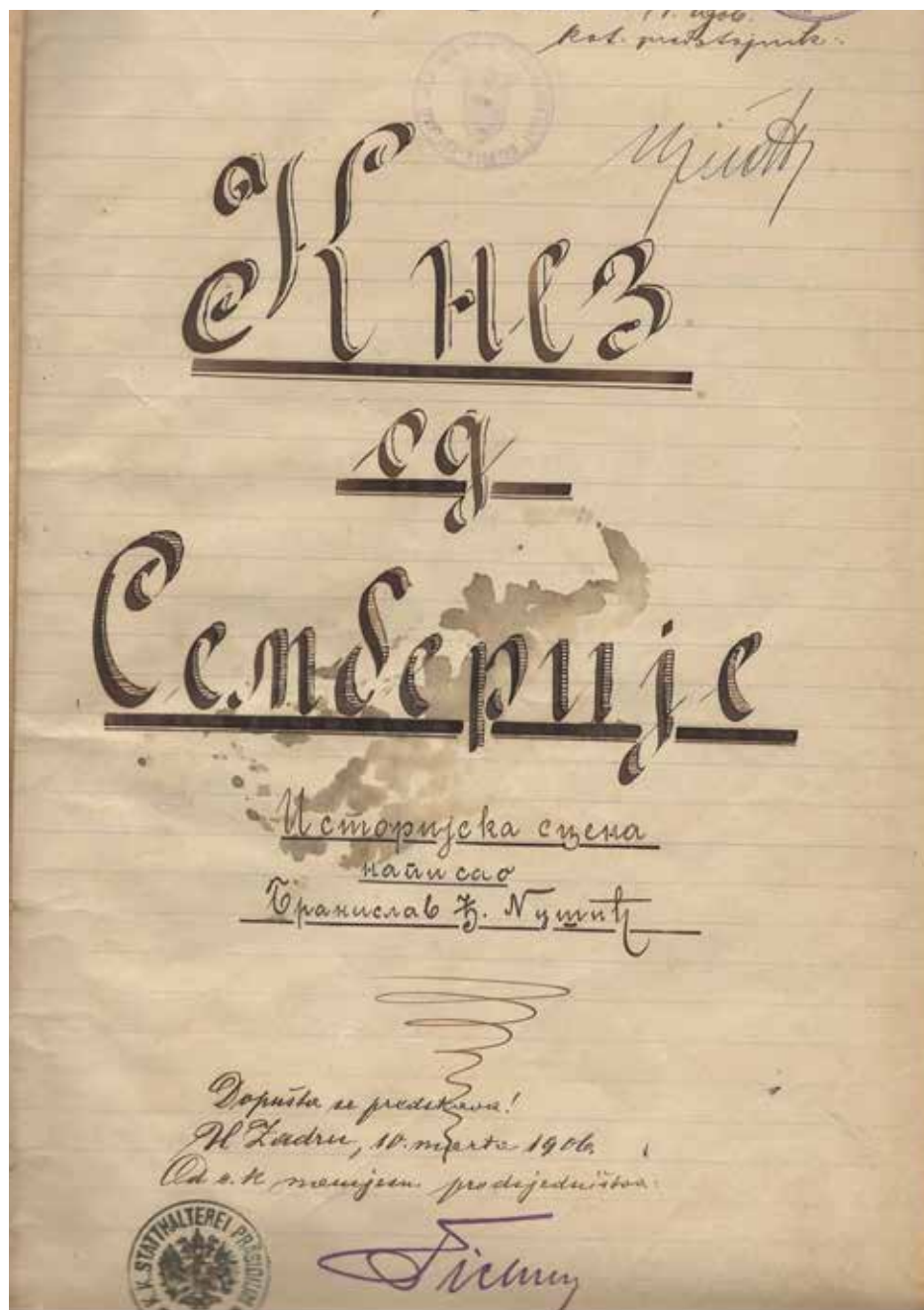
Збирку чине:

- архивска документа (више од 2300 докумената);
- архивска грађа – личности (документа која се односе на више од 300 позоришних уметника; преко 1000 докумената);
- заоставштина театролога Живојина Петровића (више од 2000 докумената);
- писма и рукописи драмских текстова...

Део грађе која је до сада дигитализована може се наћи у музејској бази Театрослов.

Збирка рукописа обухвата оригинале или преписе извођених и неизвођених драмских дела писаних руком (у новије време писаних писаћом машином, умножаваних шапирографом или фотокопираних, и најзад писаних и штампаних компјутерском технологијом). Може се рећи да половина од око 1000 рукописа из ове збирке датира из XIX и прве половине XX века, док другу половину чине дела настала после Другог светског рата. Збирку претежно чине дела извођена на сцени – преводи и прераде страних писаца, али није занемарљив ни број дела домаћих аутора, међу којима има и сачуваних оригиналних ауторских примерака.

Сачувана драмска дела, поред тога што представљају значајан део наше драмске књижевне баштине, драгоцен су извор за проучавање историје српског театра из различитих аспеката. У контексту реконструкције појединих сценских остварења највреднији су спорадично сачувани примерци „редитељских књига“ или суфлерских, инспицијентских, глумачких примерака драмског текста који садрже интервенције на основном тексту (*штрихове*) и друге забелешке (глумачку поделу, датуме проба и извођења представе, цртеже мизансцена, разне коментаре...).

Насловна страна рукописа *Кнез од Семберије* Б. Нушића
Title page of the manuscript *The Prince of Semberija* by B. Nušić

АУДИО-ВИДЕО ЗБИРКА

- Аудио-збирка (Фонотека) – садржи грамофонске плоче (од 1909) и друге носаче звука који чувају записе гласова појединих позоришних уметника и различитог документарно-играног садржаја из области театра (оперске арије у извођењу познатих домаћих и светских оперских уметника, делови драмских и поетских рецитала, шаљиви комади, народне песме из комада са певањем у интерпретацији глумаца и оперских певача...). Најстарији грамофонски записи чувају гласове наших великих глумаца: Добрице Милутиновића, Теодоре Арсеновић, Олге Илић, Жанке Стокић, Драге Спасић. Посебну вредност збирке чине плоче на 78 обртаја познатих дискографских кућа: Odeon, His Master`s Voice, DECCA... Већи део збирке је конвертован у дигитални формат.
- Видео-збирка – садржи снимке позоришних представа (драма, опера, балет, мјузикл), телевизијске адаптације позоришних комада, ТВ драме, филмове снимљене по позоришним комадима, документарно-игране емисије о драмским уметницима и историји театра... Снимци се користе приликом припрема изложби и тематских вечери у Музеју, а доступни су и корисницима у истраживачко-научне сврхе. Повремено се приређују и пројекције за јавност у оквиру програма „Театротека“. Посебан сегмент ове збирке чине снимци разноврсних програма Музеја: отварања изложби, разговори са позоришним уметницима, сећања, предавања, симпозијуми, промоције, концерти... Већи део збирке је конвертован у дигитални формат.

БИБЛИОТЕКА

Поред свих издања Музеја, у Библиотеци се могу наћи разнородне публикације значајне за проучавање и бављење свим аспектима сложене позоришне уметности: историја српског театра; теорија драме, опере и балета; теорија позоришта; позоришна критика; национална и инострана драмска књижевност; књижевна критика; биографије истакнутих позоришних стваралаца; сценографија и костимографија; као и годишњаци, репертоари, извештаји, споменице, енциклопедије, приручници... У фонду чувамо више од 12.000 публикација, разврстаних на:

- монографске публикације (око 10.000 наслова);
- периодичку (преко 200 гласила – комплета или појединачних бројева);
- стара и ретка издања (до 1914 – више стотина наслова).

Музеј поседује и веома вредна и раритетна издања као што су Голдонијеве комедије из 1761. године, париско издање Расинових дела из 1769. и Молијерова дела штампана у Берлину 1788, или илустрована издања – Гогољевог *Ревизора* са фотографијама поставке Императорског московског малог театра из 1885. и Шекспирових комада са илустрацијама сер Џона Гилберта из 1882... Акцент је, разуме се, на домаћој литератури међу којима су Доситејево *Собраније* (1793), Трагедија *Смрт Уроша Петога* Јована Рајића (у Будиму 1798), Видаковићева *Историја о прекрасном Јосифу* (1805), те дела Јоакима Вујића, П. П. Његоша, Јована Стерије Поповића из прве половине XIX века. Ту су и најстарији позоришни часописи на српском језику – новосадско „Позориште“ (од 1872) и „Позоришни лист“ Народног позоришта у Београду (1901–1902), као и други часописи који део свог садржаја посвећују театру: „Бранково коло“, „Јавор“, „Стражилово“...

Фонд је у систему узајамног електронског библиотечног онлајн-каталога Cobiss.rs.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 26. ДЕЦЕМБРА 1871.

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЊ.

ИЗДАЈЕ ЧЕТИРИ ЛИСТА ПУКО НЕДЕЉЕ. — СТОЈЕ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНИ 60 НОЋИМА И У СЕЧУ. —
ЗА ОГЛАСЕ НАПЛАЊУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 И 30 НОВ. ЗА ЖИВ СВАКИ ЛИСТ.

ПОЗОРИШТЕ.

(Јавно предавање у матичној дворани 2. децембра 1871. године.)

Нема на свету паметара, који би знао рећи кад се зачело позориште и позоришна вештина; нема на свету паметара, који би могао обележити све крајеве, до којих је допирало позориште и позоришна вештина.

Позориште је готово тако старо, као и свет што је; позоришту и позоришној вештини нема на свету граница.

Грчки филозоф Платон казује, да почетка позоришту ваља тражити у времену, о ком само бајке говоре, а познати француски писац Рефан мисли, да га је већ и на солумуновом двору било. У старом свету знамо за позориште кинеско, индијско, грчко и римско, у средњем и у новом веку налазимо га у свију народа, који су у Европи, а по приповедању путника нема ни у Јапану, ни у средњој Азији, ни у Камчатци народа, у којих се не би налазила така така позоришта, којима се трагови губе чак у давној давнини.

Имеђу свију народа, који су нам из ближе познати, у Кинеза налазимо најстарију образованост. Кинеског позоришта било је већ на 1700 година пре Христа.

Много је значајније од кинеског позоришта индијско. Али тек у Грца дошло је позориште до своје значајности. У њих се неје сваки дан играло, него сваке године само на четири света, сваки пут по четири дана. На такав светац скупило би се у Атини за време цветања позоришта у

5 веку пре Христа до 10.000 људи. Представа би се почела у јутру, а трајала би до по дана, с тога, што би се на једанпут давала по четири комада, која су била у некој свези међу собом.

Грчком позоришту дође крај кад оно поче нестајати слободе при сарматку петог века пре Христа. Нестајањем слободе поче нестајати и грчкога позоришта и грчке позоришне вештине, док цели тај дачни споменни човечанске образованости неје заменио Рим, који се од незнатне вароши подигао за време од неколико векова до горостасне силе и до господарења над целим старим светом. Користи, на користу у свему тражио је тај светски горостас за цело време живота свога. С тога су Римљани били велики политички, али слаби вештаци. Домаће, са свим оригиналне вештине римске нема. У ониме беше у староме Риму вештак нешто необично, а позоришна је вештина, према њеном стању у Грца, у којих су први грађани за част сматрали на позоришту изаћи и глумовати, онака као и у Кини на неграђане. Онда ћу споменути, да глумци несе познавали ни Грци, ни Римљани, већ да су им и женске улоге играли мушки. Тек у првим вековима после Христа долазе и женске на даске, што свет значе.

У Римљани су на гласу била само њихова позоришта, која својом величином и красотом гуд и камо надмашују грчка. Тако

ХЕМЕРОТЕКА

Написи у дневној и периодичној штампи – критике, најаве, интервјуи и сл. убрајају се међу најзначајније секундарне изворе за проучавање позоришног живота. Новински исечци из домаће штампе који сведоче о позоришном животу на тлу Србије од првих извођења до данас, чувају се у фонду Хемеротеке, хронолошки подељени у три веће целине:

- до 1914. године – најстарији исечци објављени у периодичним публикацијама штампаним у Србији или у српским штампаријама у Бечу и Пешти, које су у Музеј стигле путем поклона или откупом;
- 1918. до 1944;
- од 1944. до данас; од 1953. грађа се прикупља систематично и плански у сарадњи са државном службом Press Clipping;
- од 2011. месечно пристиже више стотина нових исечака у електронском формату.

Већи део грађе доступан је у оквиру наше базе података Театрослов.

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
MUSEE DE L'ART THEATRAL DE SERBIE

ИЗЛОЖБА
Српско позориште
у великом рату
EXPOSITION
Le théâtre serbe
dans la grande guerre

Аутори | Auteurs
Мирјана Одавић и Јелица Стевановић | Mirjana Odavić et Jelica Stevanović

Дизајн | Designer
Јован Тарбук | Jovan Tarbuk

КУЛТУРНИ ЦЕНТАР СРБИЈЕ | CENTRE CULTUREL DE SERBIE
17-26. НОВЕМБАР 2022. | DU 17 AU 26 NOVEMBRE 2022

CENTRE CULTUREL DE SERBIE
MUSEE DE L'ART THEATRAL DE SERBIE

Плакат изложбе Српско позориште у Великом рату, Културни центар Србије у Паризу
Poster for the exhibition Serbian Theatre in the Great War, Cultural Center of Serbia in Paris

ИЗЛОЖБЕНА ДЕЛАТНОСТ

До 1966. године Музеј је имао сталну поставку која је говорила о историји позоришта у Србији. Услед нарастања збирки и развоја делатности Куће, изложбени простор се неминовно смањио па је установљена пракса смењивања тематских поставки из преобимне и разнородне театарске области. Наравно, реч је о српском позоришту, домаћим ауторима и извођачима, а у изузетним случајевима и о страним ауторима – из угла присуства њихових дела на српским сценама.

Издавају се изложбе посвећене:

- позоришним кућама, некадашњим и савременим (Театар на Ђумруку, Народно позориште у Скопљу до Другог светског рата, Народно позориште Сомбор, Крушевачко позориште, Књажевско-српски театар из Крагујевца, Народно позориште „Тоша Јовановић“ из Зрењанина, Позориштанце „Пуж“...)
 - уметницима (писцима – Јоаким Вујић, Јован Стерија Поповић, Бранислав Нушић, Стеван Сремац, Љубомир Симовић, Александар Аца Поповић, Меша Селимовић, Мирослав Крлежа, Аугуст Стриндберг...; композиторима – Станислав Бинички, Рихард Вагнер...; редитељима – Хуго Клајн, Соја Јовановић, Бојан Ступица, Мира Траиловић, Љубомир Муци Драшкић...; сценографима и костимографима – Јован Бијелић, Миодраг Табачки, Ангелина Атлагић, Љиљана Драговић, Снежана Ковачевић...; глумцима – Милка Гргурова, Вела Нигринова, Тоша Јовановић, Теодора Арсеновић, Жанка Стокић, Витомир Богић, Добрица Милутиновић, Миливоје Живановић, Љубиша Јовановић, Мира Ступица, Љиљана Крстић, Љуба Тадић, Милош Жутић, Татјана Лукјанова, Оливера Марковић, Петар Краљ, Бора Тодоровић, Миша Јанкетић, Небојша Глоговац...; оперским певачима – Меланија Бугариновић, Жарко Цвејић, Никола Цвејић, Мирослав Чангаловић, Бисерка Цвејић, Радмила Бакочевић...; балетским играчима – Јелена Пољакова, Нина Кирсанова, Наташа Бошковић...);
 - значајним насловима и представама – *Кир Јања*, *Коштана*, *Госпођа министарка*, *Мадам Батерфлај*...
 - и другим темама – путујућа позоришта, војничка и заробљеничка позоришта у оба светска рата, позоришне породице, историја Балета Народног позоришта у Београду, позоришни часописи, БИТЕФ, музика на сцени, сценска фотографија, позоришни плакат, карикатуре...
- Изложбе Музеја позоришне уметности Србије често гостују широм земље, региона, али и у другим државама, као пратећи програм позоришних фестивала и другим поводима.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

Издавачка делатност покренута је убрзо по оснивању Музеја. Прво издање је био *Каталог сталне поставке* из 1953. и до данас, углавном самостално, али и као коиздавач, Музеј је објавио преко 470 најразноврснијих публикација из области позоришне теорије и праксе, а нарочито – из историје српског театра. Најзначајнији су:

- Каталози изложби – током времена постепено су добијали на значају, па уместо раније праксе објављивања скромних „дволиста“ или чак ни њих, последњих деценија ове публикације садрже праве студије о одређеној теми, богато су илустроване, повремено достижући и форму монографије.
- *Театрон, часопис за позоришну уметност* – научноуметничка серијска публикација коју Музеј континуирано издаје од 1974. године. Часопис је основан са жељом да се подстакну истраживања у области театрологије, а временом је мењао концепцију; последњих година сваки број садржи оригиналне научне радове (али и стручне, прегледне...) из области театрологије, један дотле необјављен и неизвођен драмски текст, приказе два најзначајнија фестивала (Стеријино позорје и БИТЕФ), текстове из области рада Музеја, приказе нових позоришних публикација (издања Музеја као и других издавача) и некрологе истакнутим позоришним уметницима и делатницима. Објављено је преко 200 бројева; поједини су штампани као двоброји, троброји или четвороброји, а у новије време је устаљена пракса да се штампају два двоброја током календарске године, на ћириличном писму.
- Едиција *Драмска баштина* – покренута са циљем проналажења, припремања и објављивања драмских текстова домаћих аутора, извођених у прошлости али необјављених, или давно штампаних и данас тешко доступних. Дrame се у оквиру едиције објављују у колима од по пет књига. У штампи је XVII коло.
- Монографије – публикације посвећене одређеној теми, уметнику, позоришној кући... Међу њима су и капитална и награђивана дела и бројне друге публикације незаобилазне за проучавање позоришне уметности у Србији.
- Остала издања – зборници радова, прегледи репертоара, збирке позоришних критика, биографије, драме, прикази позоришних књига, библиографије, научне студије о историји и теорији позоришта...

Милица Бабић, скица костима за балет *Лабудово језеро*,
Народно позориште у Београду, 1951.
Milica Babić, costume sketch for the ballet *Swan Lake*,
National Theatre in Belgrade, 1951.

Портрет Миливоја Живановића у улози Јегора Буличова, рад Владислава Лалицког, 1963.
Portrait of Milivoje Živanović as Yegor Bulichov, work by Vladislav Lalić, 1963.

Биста балерине Наташе Бошковић, рад Сретена Стојановића, 1930.
Bust of ballerina Nataša Bošković, work by Sreten Stojanović, 1930.

Биста оперског певача Мирослава Чангаловића,
рад Милована Крстића, 1980.
Bust of an opera singer Miroslav Čangalović,
work by Milovan Krstić, 1980.

Биста драмског писца Бранислава Нушића,
рад Душана Јовановића Ђукина, 1934.
Bust of playwright Branislav Nušić,
work by Dušan Jovanović Đukin, 1934.

Биста глумца и редитеља Бране Цветковића, рад Александра Оплера, 1894.
Bust of actor and director Brana Cvetković, work by Alexander Öpler, 1894.

Самовар глумице и певачице Теодоре Бобе Арсеновић, који јој је поклонила колегиница Жанка Стокић, 1930.
Samovar of actress and singer Teodora Boba Arsenović, given to her by her colleague Žanka Stokić, 1930.

ПЕЧАТЊАК ЈОАКИМА ВУЈИЋА

Музеј позоришне уметности Србије је недавно дошао у посед изузетно занимљивог предмета, украсног печатњака Јоакима Вујића с почетка XIX века (из периода Јоакимовог деловања у области театра, дакле после 1813). Печатњак је коришћен за отискивање у воску приликом личне преписке и има значај као лични предмет, али и као меморијални предмет – посвећен је комаду *Крешталица* који је Јоаким превео и посрбио и који је радо гледан у оно време. Рад је гравера из Пеште, направљен од легуре метала у боји сребра, са дршком у облику позоришне завесе која се спушта са крова позоришног здања и открива птицу раширених крила. На самој печатној плочици су угравирани, „у огледалу“, иницијали ЈВ.

Печатњак је сада први пут изложен.

ЈОАКИМ ВУЈИЋ'S SIGNET

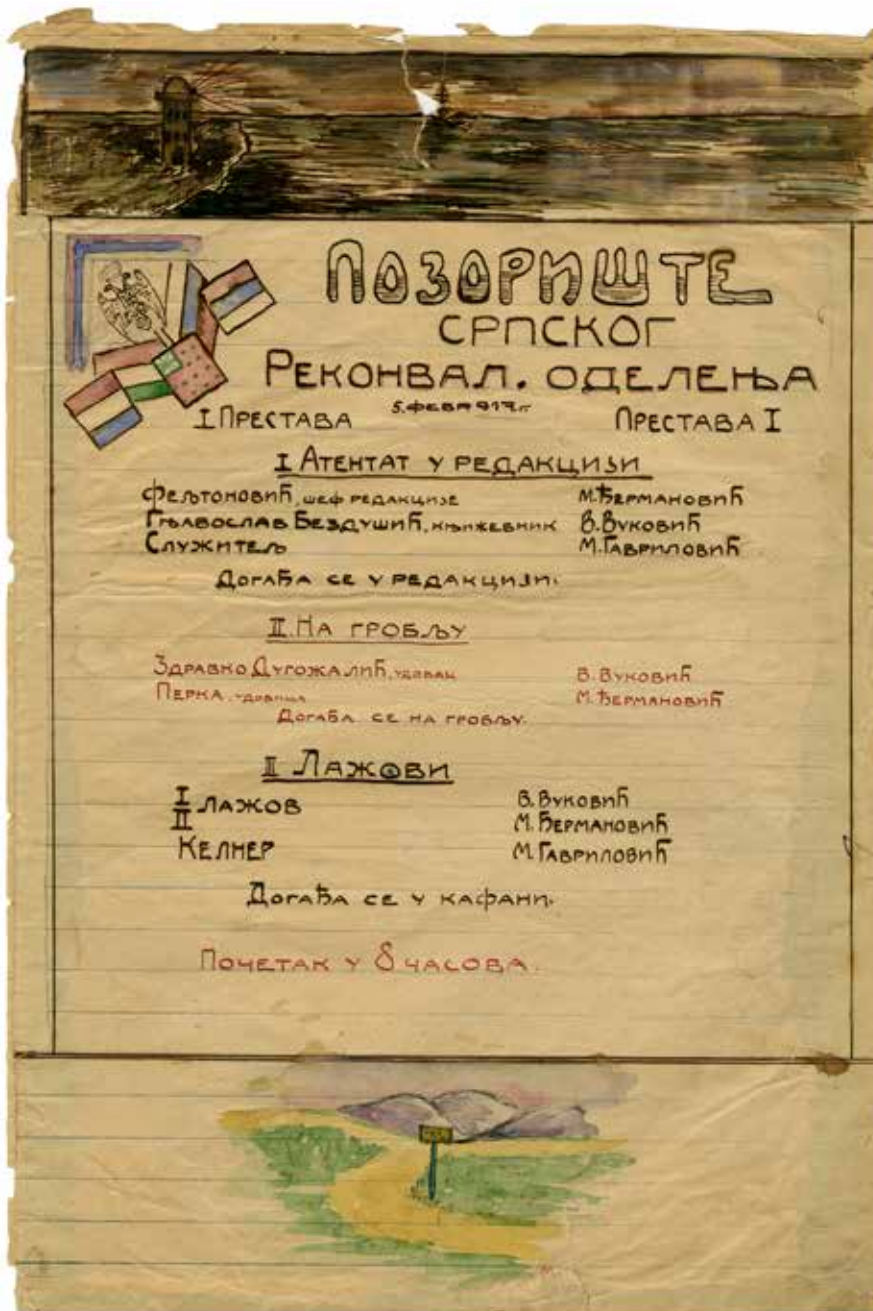
The Museum of Theatrical Arts of Serbia has recently acquired a particularly interesting object: a decorative signet belonging to Joakim Vujić from the early 20th century (dating from Vujić's theatrical activity, i.e., after 1813). The signet was used to make impressions in wax for personal correspondence and is significant both as a personal item and as a memorial object – dedicated to the play *Kreštica*, which Vujić translated and adapted into Serbian, and which was popular at the time. The work was created by an engraver from Pest and is made of a silver-coloured metal alloy, with a handle shaped like a theatre curtain descending from the roof of a theatre building to reveal a bird with outstretched wings. The initials J.V. are engraved in mirror image on the seal plate itself. The signet is now being exhibited for the first time.

Kovacevic autor	Radovan 3 dela
212 ★★★★★ ★★★★★ ★★★★★ ★★★★★ ★★★★★ ★★★★★ ★★★★★	
<p>Scenarij: Radovan 3</p> <p>Autori: Đorđe Kovačević</p> <p>Režija: Ljiljana Drulić</p> <p>Priznačilo nastupa: Nataša Čunderlić</p> <p>Autorni nastupi: Milica Stanić</p> <p>Scenarij: Tatjana Lalić</p> <p>Kostimograf: Prezila Radović</p> <p>Osrednja nastupa: Đorđe Kovačević</p> <p>Uloge: Olga Trifunović</p>	<p>Scenarij: Radovan 3</p> <p>Autori: Đorđe Kovačević</p> <p>Režija: Maja Gudićević</p> <p>Scenarij: Vesna Patačanin</p> <p>Talenti nastupa: Stojan Mitrović</p> <p>Autorni nastupi: Miro Bujan</p> <p>Scenarij: Milica Stanić</p> <p>Uloge: Jelena</p> <p>Uloge nastupa: Đorđe Kovačević</p> <p>Uloge nastupa: Milica Stanić</p> <p>Uloge nastupa: Olga Trifunović</p> <p>Uloge nastupa: Tatjana Lalić</p>

Програми представа
 Performance programmes

Плакат представе позоришта Српског реконвалесцентног одељења у Зејтинлику (Солун, Грчка), 1917.
Poster of a performance by the theatre of the Serbian Convalescent Section in Zeitinlik (Thessaloniki, Greece), 1917.

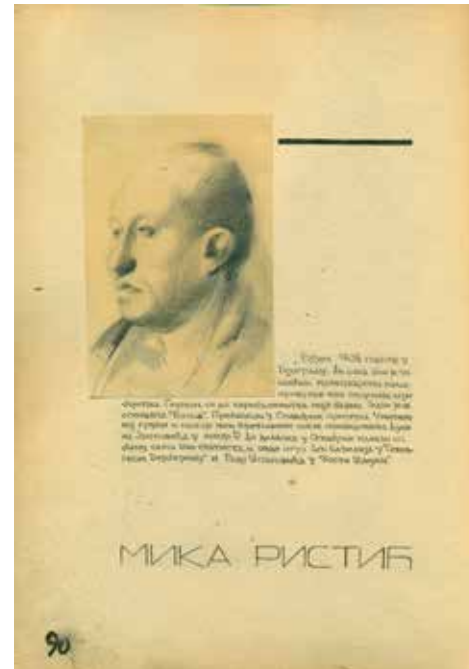

**Из дневника заробљеничког позоришта у
Оснабрику, Немачка, 1942–1944.**

Калиграфски израђен и богато илустрован рукопис на 202 стране, писан ћирилицом, садржи драгоцене податке о члановима и раду логорског позоришта „Уметничка група“, у немачким логорима Офлаг VI C и Офлаг VI D у Оснабрику, где су били заробљени официри Војске Краљевине Југославије. Настао у августу 1944, рад је групе аутора, међу којима су и глумац Народног позоришта у Београду Душан Антонијевић и сликар Милан Д. Васић.

From the Diary of a prisoner of war theater in Osnabrück, Germany, 1942–1944.

A calligraphically crafted and richly illustrated 202-page manuscript, written in Cyrillic, contains priceless information about the members and activities of the camp theatre called “Artistic Group” (Umetnička grupa) in the German officers’ camps Oflag VI C and Oflag VI D in Osnabrück, where officers of the Kingdom of Yugoslav Army were held as prisoners of war. Created in August 1944, the work is a collective effort by several authors, among them Dušan Antonijević, actor of the National Theatre in Belgrade, and painter Milan D. Vasić.

ДОБРИЧИН ПРСТЕН

Удружење глумаца Краљевине Југославије одлучило је да Добрици Милутиновићу, поводом четрдесетогодишњице уметничког стваралаштва, 1937. додели златни прстен, уз образложење: „Добрицу Милутиновића треба издвојити из плејаде великих глумаца и овенчати несвакидашњом наградом која ће се памтити и симболизовати његову уметничку личност“. Прстен од 18-каратног злата, у тежини од 44 грама је израдио краљевско-дворски јувелир Миливоје Т. Стефановић из Београда, који је на њему угравирао три рељефа Добричиног лика: на предњој страни приватан портрет, а на бочним странама у великим улогама које је тумачио – Шајлока из Шекспировог *Млетачког трговца* и Орлића из истоименог Ростановог комада, а са унутрашње стране текст: „Прстен Добрице Милутиновића, 16. 10. 1937“. Прстен је убрзо изгубљен, па је Удружење поручило други који му је уручен 1939, али како калупи нису сачувани, нови прстен се доста разликовао: уместо Добричиног лика, у средини је био златан лоров венац на црном ониксу, у чијем средишту је златним словима исписано име Добрице Милутиновића. Пошто је у међувремену Удружење одлучило да прстен постане прелазни, сада је угравиран текст: „Наследни прстен Добрице Милутиновића, 16. 10. 1937“. Донет је и правилник по којем је Добрица требало да одреди следећег носиоца прстена, или да то учини одабрана трочлана комисија. Прстен је Добрица носио све до смрти, не могавши да се одлучи којем од великих глумаца да га подари (Раши Плаовићу, Миливоју Живановићу или Љубиши Јовановићу).

42 Игром случаја, давно изгубљени први Добричин прстен је пронађен у Загребу 1998! Заслугом Фондације „Мадлена Јанковић“ која га је откупила, и залагањима редитеља Љубомира Драшкића и глумице Светлане Бојковић, прстен је враћен у Београд и предат Удружењу драмских уметника. Данас се оба оригинална прстена (из 1937. и 1939) чувају у Музеју позоришне уметности Србије.

DOBRICA'S RING

The Association of Actors of the Kingdom of Yugoslavia decided to award the great Serbian actor Dobrivoje “Dobrica” Milutinović a gold ring in 1937 on the occasion of the fortieth anniversary of his artistic career, with the following justification: Dobrica Milutinović should be singled out from the pantheon of great actors and crowned with an extraordinary award that will be remembered and symbolise his artistic persona.

The ring, made of 18-carat gold and weighing 44 grams, was crafted by the royal court jeweller Milivoje T. Stefanović from Belgrade. It featured three relief portraits of Dobrica: on the front, a private portrait; on the sides, representations of two of his major roles — Shylock from *The Merchant of Venice* and Orlić from Rostan’s play of the same name. The inside of the ring was engraved with the text: Ring belonging to Dobrica Milutinović, 16.10.1937.

That same year, the ring was lost, so the Association commissioned a second one, which was presented in 1939. As the original moulds had not been preserved, the new ring differed significantly: instead of Dobrica’s portrait, it featured a golden laurel wreath on black onyx, with Dobrica Milutinović’s name inscribed in gold letters at the centre.

In the meantime, the Association decided that the ring should become a transitional (heirloom) ring, and it was engraved with the text: Heirloom Ring of Dobrica Milutinović, 16.10.1937. Rules were also established specifying that Dobrica should designate the next recipient of the ring, or that this should be done by a selected three-member commission. Dobrica wore the ring until his death, never deciding which of the three prominent younger actors should inherit it.

Today, both original ring – from 1937 (which was found in 1998) and the copy from 1939 – are preserved in the Museum of Theatrical Arts of Serbia.

THE MUSEUM OF THEATRICAL ARTS OF SERBIA – 75 YEARS

The first idea to establish a theatre museum was put forward by one of the most important Serbian playwrights, Branislav Nušić, as early as 1901, during his brief tenure as director of the National Theatre in Belgrade. For this purpose, he even commissioned several portraits of prominent artists, some of which were produced. Unfortunately, the idea did not come to fruition at that time, nor in several subsequent attempts.

The Museum of Theatre Arts of Serbia was finally established in November 1950, but the new institution received only temporary premises the following year, on the attic floor of the Museum of Applied Arts building at 18 Vuka Karadžića Street. In September 1952, it moved into the reconstructed Božić House, where it remains to this day.

With a total area of only 210 m², the Museum was initially able to dedicate five of its eight rooms to a permanent exhibition on the history of Serbian theatre. The Museum was formally opened on 19 September 1953 by the great actor Dobrivoje “Dobrica” Milutinović. Over time, the collections expanded, and with them the need for professional staff. As a result, the Museum embarked on its long and still unsuccessful struggle to secure a larger or at least an adequate additional building, meanwhile, the exhibition space in the existing premises was gradually being reduced to accommodate the growing collections.

In recent decades, instead of a permanent exhibition, the Museum has presented two or more thematic exhibitions each year, drawn from nearly two centuries of our theatre’s history, striving to encompass at least the most significant topics within the vast and diverse field of theatrical art. These same two central rooms also host accompanying

activities: exhibition openings, launches of the Museum's own publications (as well as theatre-related publications by other publishers), meetings with artists, reminiscences, lectures, round tables, screenings of recorded theatre performances, classical music concerts, workshops, and more.

The Museum's primary activities are the collection, preservation, protection, study, and presentation of diverse materials relating to Serbian theatre: archival documents, manuscripts, posters, programs, photographs, set and costume sketches, models, works of art, costumes, recordings of performances etc., as well as secondary materials such as specialist literature and a press archive of newspaper clippings. In line with the nature of the materials it preserves, the Museum's public activities focus primarily on scholarly and research work, which is also carried out intensively by the Museum's own experts.

The Museum has a highly developed publishing activity, as well as an exceptionally rich electronic database available on its website under the name Teatroslov.

The Museum also places great emphasis on cooperation with related institutions both in Serbia and abroad – theatres, festivals, museums, universities and other educational institutions, cultural centres, and more – through traveling exhibitions, co-publishing projects, publication launches, the exchange of materials, the organisation of round tables and symposia, and numerous other activities.

The exhibition marking the 75th Anniversary of the Museum of Theatrical Arts of Serbia presents the Museum's collections and highlights its other important activities.

ABOUT OUR MUSEUM HOME

The building at 19 Gospodar Jevremova Street, which has housed the Museum of Theatrical Arts of Serbia since September 1952, is itself a cultural monument under the primary protection of the Institute for the Protection of Cultural Monuments of the City of Belgrade, known as "Božić's House." It is one of the oldest preserved private houses in Belgrade. It was built in 1836 upon the basement of a demolished Turkish building by the wealthy merchant Miloje Božić, a business partner of Prince Miloš, in the immediate vicinity of the later Dositej Great School (today the Museum of Vuk and Dositej). Božić, originally from the village of Čumić near Kragujevac, had studied at the Great School and died in Belgrade as a member of the Court of Appeal during the reign of Prince Aleksandar Karađorđević. The Božić family later sold the house to the merchant-exporter Rista Hadži-Popović,

who used it until World War I. In 1920, the Belgrade Municipality granted it to sculptor Toma Rosandić and his wife Mara, an art photographer, for use as an apartment and studio. After their departure in 1924, the house became home and workplace to several renowned painters and sculptors – Toma Rosandić, Đorđe Jovanović, Stevan Bodnarov, Nikola Bešević, Jefto Perić, Pjer Križanić, Danica Antić – and soon gained its reputation as the "House of Artists" or "Painters' House." After its establishment in 1950, the Museum of Theatrical Arts of Serbia had to wait almost two years before moving in, so that extensive conservation and restoration works (based on the designs of architect Dragoslav St. Pavlović) could be carried out, returning the house to its original appearance.

COLLECTION OF POSTERS AND PROGRAMMES

A theatre poster, or daily bill, is an announcement that provides essential information about a performance: the name of the theatre or company, the venue, the date and time, the author and title of the work, the creative team with their roles, the cast with the characters they portray, as well as other relevant details (such as duration, ticket prices, etc.). This makes the theatre poster one of the most important primary sources for studying the history of theatre. The collection is organised chronologically into two periods: from the oldest preserved handwritten poster of 1861 up to 1944, and from 1945 to the present. Within these two units, various themes can be distinguished: amateur productions, traveling theatres, school and student stages, the National Theatre in Belgrade (drama, opera, ballet), other Belgrade theatres, provincial theatres, concerts, festivals, anniversaries, and more. In total, the collection comprises more than 50,000 theatre posters.

Artistic or designer posters, which only began appearing in Serbian theatre in recent decades and are recognized as a distinct branch of fine art due to their visual qualities, are represented to a lesser extent within the collection.

...

Performance programmes have evolved over time from simple printed posters (daily bills) handed out to audiences into modern, richly illustrated publications featuring photographs, as well as essays by authors, directors, and playwrights – and in some cases even the complete dramatic text. They represent a valuable resource for studying individual stage productions, historical moments, the poetics of specific creators, and more. In addition to programmes from domestic theatres, the collection also includes festival programmes, programmes from foreign theatre

companies performing on Serbian stages, and publications related to exhibitions dedicated to Serbian theatre.

THEATRE PHOTOGRAPHY COLLECTION

The Theatre Photography Collection comprises numerous historical and contemporary photographs of Serbian and Yugoslav actors. The collection, which includes over 100,000 photographs, is divided into two main sections based on chronological criteria:

- Photographic documentation of Serbian theatre up to the end of the World War II
- Photographs from 1944 to the present

Since the beginning of the millennium, digital photographs have also been added to the Museum's holdings.

Further classification organizes the material thematically into theatres, productions, and individual figures.

Until the advent of audio-visual recordings of theatrical performances, photography was the most authoritative medium capable of capturing – and preserving for the future – fragments of the visual components of theatrical work, and its role remains of great significance.

The over 100,000 photographs comprising this collection are invaluable for research into the history of Serbian theatre from multiple perspectives: from the study of the architectural appearance of theatre buildings, through the reconstruction of individual productions in their entirety and their visual components (set design, costumes, direction, actors, and their stage relationships), to the creators themselves.

Accordingly, artifacts from this collection form the backbone of all Museum exhibitions and are an indispensable part of Museum publications requiring illustrative material.

The collection is frequently used by individual researchers of Serbian theatre history – ranging from students, particularly of the Faculty of Fine Arts and the Faculty of Dramatic Arts, to theatre scholars, dramaturges, musicologists, and art historians – as well as by numerous related and other institutions, both for study and for the presentation of research results. Its images appear as illustrations in a wide variety of professional, scientific, and popular publications, in the process of exhibition preparation, TV programmes, and in daily and periodical press.

COLLECTION OF FINE ART AND MEMORIAL OBJECTS

This collection includes:

- Artistic and memorial objects – works of art related to theatre, comprising 120 paintings (primarily portraits of artists), around 60 busts, 9 models, as well as plaques and other commemorative items connected to people connected to the theatre (personal belongings such as glasses, fans, cigarette cases, jewellery, musical instruments, decorations, and more);
- Set and costume sketches – over 4,000 sketches created by prominent domestic and international artists whose work has shaped the history of Serbian theatre;
- Theatre costumes – 28 theatre costumes with accompanying accessories (hats, gloves, bags, umbrellas, etc.).

COLLECTION OF ARCHIVAL DOCUMENTS

The Collection of Archival Documents comprises primarily administrative records related to the National Theatre in Belgrade, as well as documents concerning the broader history of Serbian theatre. It also contains personal papers of actors, directors, opera singers, conductors, composers, ballet dancers, and other artists. The materials are largely originals, with only a small percentage of copies or photocopies. Most of the documents date from the second half of the 19th century. The oldest significant item, from 1851, is the Act of the National Theatre submitted to the Ministry of Education requesting approval for the construction of a theatre building. Most of the remaining documents cover the period up to the beginning of World War II, with only a small number originating from later years.

The collection includes:

- Archival documents (more than 2,300 items);
- Archival materials on individuals (over 1,000 documents relating to more than 300 theatre artists);
- The legacy of theatre scholar Živojin Petrović (more than 2,000 documents);
- Letters and manuscripts of dramatic texts.

Selected materials that have been digitised are available through the museum's Teatroslov database.

...

MANUSCRIPTS COLLECTION

The Manuscripts Collection includes originals and copies of performed and unperformed dramatic works written by hand (in more recent times typed, duplicated by mimeograph or photocopied, and finally written and printed using computer technology). Roughly half of the approximately 1,000 manuscripts in this collection date from the 19th and the first half of the 20th century, while the other half consists of works created after the World War II. The collection mainly comprises works performed on stage – translations and adaptations of foreign authors – but it also contains a significant number of works by domestic writers, including preserved original author's copies. In addition to representing an important part of our dramatic literary heritage, these preserved dramatic works are a valuable source for studying the history of Serbian theatre from various perspectives.

AUDIO-VIDEO COLLECTION

- Audio Collection (Fonoteka) – This collection includes gramophone records (dating from 1909) and other sound carriers that preserve the voices of individual theatre artists, as well as a variety of documentary and dramatic material related to theatre. Among the recordings are opera arias performed by renowned domestic and international opera singers, excerpts from dramatic and poetic recitals, humorous pieces, and folk songs from plays interpreted by actors and singers. The oldest records capture the voices of prominent Serbian actors active in the early decades of the 20th century. Of particular value are the 78 rpm discs produced by leading record companies such as Odeon, His Master's Voice, and DECCA. The majority of the collection has been digitized.

- Video Collection – This collection comprises recordings of theatre performances (drama, opera, ballet, musical), television adaptations of plays, TV dramas, films based on stage works, as well as documentary and docu-fiction programmes about theatre artists and the history of theatre. The recordings are regularly used for Museum exhibitions and thematic events and are available to researchers for study purposes; public screenings are also occasionally organised. A distinct segment of the collection preserves recordings of Museum programmes, including exhibition openings, artist talks, reminiscences, lectures, symposia, promotions, and concerts. Most of the collection has been digitized.

LIBRARY

In addition to all the Museum's own publications, the Library holds a diverse range of works essential for the study and exploration of all aspects of the complex art of theatre: the history of Serbian theatre; theory of drama, opera and ballet; theatre theory; theatre criticism; national and international dramatic literature; literary criticism; biographies of prominent theatre artists; scenography and costume design; as well as yearbooks, repertoires, reports, commemorative volumes, encyclopaedias, and handbooks. The collection comprises more than 12,000 publications, organised as follows:

- Monographic publications (about 10,000 titles)
- Periodicals (over 200 journals – complete runs or individual issues)
- Old and rare editions (published up to 1914 – several hundred titles)

The Museum also holds a number of highly valuable and rare editions, such as Goldoni's Comedies from 1761, the Paris edition of Racine's works from 1769, and Molière's works printed in Berlin in 1788, as well as illustrated editions – Gogol's *The Government Inspector* featuring photographs of the production by the Imperial Moscow Maly Theatre from 1885, and Shakespeare's plays with illustrations by Sir John Gilbert from 1882.

The emphasis, naturally, is on domestic literature, including Dositej Obradović's *Sobranije* (1793), Jovan Rajić's tragedy *The Death of Uroš the Fifth* (Budim, 1798), Milovan Vidaković's *The History of the Beautiful Joseph* (1805), and the works of Joakim Vujić, Petar II Petrović Njegoš, and Jovan Sterija Popović from the first half of the 19th century.

The collection also preserves the oldest theatre journals in the Serbian language – *Pozorište* from Novi Sad (from 1872) and the *Pozorišni list* of the National Theatre in Belgrade (1901–1902), as well as other journals that devoted part of their content to theatre, such as *Brankovo kolo*, *Javor*, and *Stražilovo*.

The holdings are included in the COBISS.rs shared electronic library online catalogue system.

PRESS CLIPPINGS COLLECTION (HEMEROTECA)

Articles from daily and periodical press – such as reviews, announcements, interviews, etc. – are among the most important secondary sources for studying theatrical life. Newspaper clippings from the domestic press documenting theatrical life in Ser-

bia from the earliest performances to the present day are preserved in the Press Clippings Collection (Hemeroteca), arranged chronologically into three major sections:

- Up to 1914 – the oldest clippings published in periodicals printed in Serbia or in Serbian printing houses in Vienna and Pest, which entered the Museum through donations or purchases;
- From 1918 to 1944;
- From 1944 to the present – since 1953 the material has been collected systematically and according to plan in cooperation with the state Press Clipping service;
- Since 2011 several hundred new clippings in electronic format have been arriving every month.

Most of the material is available through our Teatroslov database.

EXHIBITION PROGRAMME

Until 1966, the Museum maintained a permanent display devoted to the history of theatre in Serbia. With the steady growth of its collections and activities, the exhibition space inevitably shrunk, leading to the introduction of a practice of rotating thematic displays drawn from the extensive and diverse field of theatre. These exhibitions primarily focus on Serbian theatre—its authors and performers—while, in exceptional cases, foreign authors are also included, viewed through the prism of the presence of their works on Serbian stages.

Particular emphasis has been given to exhibitions dedicated to:

- Theatres, both historical and contemporary
- Artists – playwrights, composers, directors, set and costume designers, actors, opera singers, and ballet dancers
- Significant titles and productions
- Other topics, such as travelling theatres, military and prisoner-of-war theatres during both World Wars, theatre families, the history of the National Theatre Ballet in Belgrade, theatre journals, BITEF, music on stage, stage photography, theatre posters, and caricatures, etc.

Exhibitions of the Museum of Theatrical Arts of Serbia frequently travel across the country, throughout the region, and abroad, accompanying theatre festivals and other cultural events.

PUBLISHING ACTIVITY

The Museum's publishing activity was launched shortly after its establishment. The first publication was the Catalogue of the Permanent Exhibition in 1953. Since then, the Museum has published, mostly independently but also as a co-publisher, over 470 publications covering a wide range of topics in theatre theory and practice, and especially the history of Serbian theatre. The most significant publications are:

- Exhibition Catalogues – Over time, these have gradually grown in importance. Whereas earlier practice involved publishing modest "two-page leaflets" or sometimes nothing at all, in recent decades these publications have developed into substantial studies on specific topics, richly illustrated, and occasionally approaching the form of a full monograph.

- Teatron, Journal of Theatre Arts – a scholarly and artistic serial publication that the Museum has been issuing continuously since 1974. The journal was founded with the aim of promoting research in the field of theatre studies, and its focus has evolved over time. In recent years, each issue has included original scholarly articles (as well as professional and review texts) on theatre studies, an as-yet-unpublished and unperformed dramatic text, coverage of the two most important festivals (Sterijino Pozorje and BITEF), texts related to the Museum's activities, reviews of new theatre publications (both by the Museum and other publishers), and obituaries of distinguished theatre artists and professionals. More than 200 issues have been published; some were printed as double, triple, or quadruple issues. In recent years, the standard practice has been to publish two double issues per calendar year, in Cyrillic script.

- The Dramatic Heritage Series – launched with the aim of locating, preparing, and publishing plays by Serbian authors that were performed in the past but never published, or were published long ago and are now difficult to access. The plays in the series are published in volumes of five books each. The 17th volume is currently in print.

- Monographs – publications devoted to a specific topic, artist, or theatre company. These include landmark and award-winning works, as well as numerous other publications essential for the study of theatre arts in Serbia.

- Other Publications – collections of papers, repertoire surveys, anthologies of theatre criticism, biographies, plays, reviews of theatre-related books, bibliographies, and scholarly studies on theatre history and theory.

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
11000 Београд, Господар Јевремова 19
e-mail: office@mpus.org.rs / www.mpus.org.rs

Главни и одговорни уредник
ВЕСНА БУРОЈЕВИЋ

Аутори изложбе и каталога
МИРЈАНА ОДАВИЋ и ЈЕЛИЦА СТЕВАНОВИЋ

Дизајн изложбе и каталога
ЈОВАН ТАРБУК
за Студио 2Т

Превод
Епштајн

Лектор и коректор
Александра Јакшић

Техничари
Гордана Степановић и Владимир Јовановић

Штампа каталога
ГИП Илијанум, Шид
Тираж 300 примерака

THE MUSEUM OF THEATRICAL ARTS OF SERBIA
11000 Belgrade, Gospodar Jeremova 19
e-mail: office@mpus.org.rs / www.mpus.org.rs
Editor in chief VESNA BUROJEVIĆ
Authors MIRJANA ODAVIĆ and JELICA STEVANOVIĆ
Design JOVAN TARBUK
English Translation – Epštajn
Proofreading – Aleksandra Jakšić
Technicians Gordana Stepanović and Vladimir Jovanović
Printing GIP Ilijanum, Šid; 300 copies

